

INLEIDING

Plato's grot

Filosofie en ideologie

De hermeneutische cirkel

DEEL 1. DE LOTGEVALLEN VAN DE FILOSOFISCHE RATIONALITEIT

HOOFDSTUK 1. Wijsbegeerte binnen de antieke bestaanshorizon: zijn en worden (6de eeuw v.C. - 5de eeuw n.C.)

1. Het ontstaan van de wijsgerige rationaliteit

1.1. Van mythos naar logos

Kadertekst: Rationaliteit - rationeel

1.2. De natuurfilosofen: de onttovering van de wereld

Kadertekst: logische verklaring en ontologische ordening van de realiteit

1.3. Het relativisme van de sofisten

1.4. Socrates (469-399 v.C.)

Kadertekst: Het proces Socrates

2. "Zijn" tegenover "worden" als wijsgerig probleem

2.1. De pure oppositie: Parmenides en Heraclitus

« Het zijnde is »

« Alles vloeit »

2.2. Plato (428-347 v.C.)

In de ban van Socrates

Het inzichtelijke

De veranderlijke zintuiglijke wereld

Kennis (*epistèmè*)

De ideeënwereld

Participatie

"Gemeenschap" van de ideeën

Het goede

Kadertekst: Zijnsgoedheid

A priori-karakter van de kennis

"Wederherinnering" (*anamnese*)

Loslaten van de lichamelijke wereld

Kadertekst: Dialectiek

2.3. Aristoteles (384-322 v.C.)

Ervaring, werkelijkheid en kennis

De categorieën

De substantie

Statisch: hylemorfisme Abstractie leer

Vier oorzaken

Kadertekst: Teleologie

De ziel als vorm

Dynamisch: act en potentie

Het goddelijke

Kadertekst: De god van de filosofen

3. De latere Oudheid

Schaalvergroting

HOOFDSTUK 2. Het middeleeuwse perspectief: geloof en weten (5de - 15de eeuw)

Het Christendom

1. De vroege Middeleeuwen. Augustinus (354-430)

De wil en de rede

De verlichting van het verstand

Philosophia christiana

Denken als complement van het geloof

Her-sacralisering van de natuur

Het middeleeuwse geestesleven

Kadertekst: De auctoritates

De Platoonse traditie

2. De volle Middeleeuwen. Herontdekking van Aristoteles

Kadertekst: Middeleeuwse (Aristotelische) natuurfilosofie

Problemen

3. De integratie van Aristoteles

3.1. Het gematigd realisme van Thomas van Aquino (1225-1274)

Rede en geloof

De kennis

De univerialia

God

Essentie en existentie

De menselijke ziel

3.2. Het nominalisme van Willem van Ockham (ca.1285-ca.1348)

Aristotelische conflictstof

Reactie tegen het realisme

Aandacht voor het particuliere

Het "scheermes van Ockham"

... scheert aan twee kanten

HOOFDSTUK 3. De crisis van de moderniteit (15de-19de eeuw)

1. De godsdienstoorlogen

De crisis

2. De nieuwe wetenschap

Francis Bacon

3. De opmars van het subject

4. De moderne wijsbegeerte ten dienste van wetenschap en subject

4.1. Het rationalisme van René Descartes (1596-1650)

De twijfel

Eerste zekerheid : « je pense donc je suis »

Dualisme

Het probleem van de brug

Tweede zekerheid : bestaan van God

Derde zekerheid : bestaan van de buitenwereld

Mediaat realisme

De drie pijlers van de brug

De mathematische structuur van de wereld

4.2. Het empirisme: John Locke (1632-1704) en David Hume (1711-1776)

"No innate ideas" Scepticisme

De 'mind'

De substanties

De causaliteit

4.3. Het kritisch idealisme van Immanuel Kant (1724-1804) Rationalisme vs. empirisme

Copernicaanse revolutie

Transcendentiaal standpunt

Analyse van het kenproces

1. Transcendentale esthetiek

2. Transcendentale analytiek

3. Transcendentale dialectiek

4.4. Het absolute idealisme: Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831)

Het uitgangspunt: de Franse Revolutie

Het project: denken van het absolute

De te overwinnen weerstand: het 'verstanddenken'

Hegels reactie tegen Kant

Het principe van kenbaarheid

Idealisme

De dialectische methode

De Geest

HOOFDSTUK 4. Het einde van de moderniteit ?

(19de - 20ste eeuw)

1. Revolutie

2. De grenzen van het geloof in de wetenschap

Het vooruitgangsgeloof ter discussie

3. De onttroning van het subject

De meesters van het wantrouwen

4. Een wijsgerige revolutie

Leefwereld en eindigheid

Wetenschappelijke rationaliteit en objectiviteit

Het 'andere'

De taal

4.1. Friedrich Nietzsche (1844-1900), de filosoof met de hamer

Begrippenmummies

Afwijzing van 'de waarheid'

Reactie tegen het 'Platonisme' en de Joods-Christelijke traditie

Afwijzing van de moraal

Afwijzing van religie

4.2. Edmund Husserl (1859-1938) en de fenomenologie

De wetenschappelijke rationaliteit

Transcendentiaal standpunt

Fenomenologie

Intentionaliteit

De leefwereld als constructie

4.3. Martin Heidegger (1889-1976) en de existentiële fenomenologie

Dasein

Zorg (*Sorge*)

Onze omgang met dingen in de wereld

Mit-sein en Mit-Dasein

Het 'men'

3 existentialen

1. Affectiviteit

2. Verstaan

3. Rede

Zorg en tijd

Tijdelijkheid

Geworpenheid

Ontwerp

Vervallen Angst

De dood

Zijn en Tijd

De latere Heidegger

4.4. Het existentialisme : de vrijheid ten top gedreven

'Pour soi' en 'en soi'

'L'être et le néant'

Tot vrijheid gedoemd

4.5. De deconstructie van Jacques Derrida (1930-2004)

Kadertekst : Het structuralisme

De taal

Het schrift

Depreciatie van het schrift

La différance

Afwijzing van een 'vast punt'

'Boek' en 'tekst' Deconstructie

De tijd

Het 'ondeconstrueerbare'

5. Een nieuwe stem in het oude debat: de analytische wijsbegeerte 5.1. Taalfilosofie

'Continental' en 'analytische' filosofie

5.2. De wetenschappelijkheid van de logische taal:

L. Wittgenstein, *Tractatus Logico-philosophicus* ("Wittgenstein I")

Het programma: vermijden van "gezwets"

Betekenis, verwijzing en waarheid

Alleen empirische uitspraken zijn betekenisvol

Filosofie als taalverheldering

Het mystieke

De scheiding van feitelijkheid en zingeving

5.3. De werkelijkheidswaarde van de "gewone" taal:

L. Wittgenstein, *Philosophische Untersuchungen* ("Wittgenstein II")

Opnieuw: filosofie als taalverheldering

Taalspel

"Meaning is use"

Taal als gebruiksvoorwerp

Levensvormen

DEEL 2. WIJSBEGEERTE ALS HISTORISCH-HERMENEUTISCHE WETENSCHAP

Het historisme

De vraag naar 'betekenis' in de menswetenschappen

Positivisme in de mens-wetenschap

Het verstaan van de beleving

HOOFDSTUK 1. Ontstaan van de hermeneutiek als wetenschap

1. Hermeneutiek

2. F. Schleiermachers reproducerende hermeneutiek

Universele hermeneutiek

Reproducerende hermeneutiek

De hermeneutische cirkel (bis)

HOOFDSTUK 2. Het historische verstaan in de geesteswetenschappen

1. W. Dilthey: het *Verstehen*

Objectieve geest Nacherleben

2. M. Heidegger over verstaan en interpretatie

Auslegung

Voor-structuren

Sinn

3. H.-G. Gadamer's historisering van het verstaan

Werkingshistorisch bewustzijn

Vooroordelen

Traditie

Versmelting van horizonen

Kadertekst: New Historicism

Drie kritieken op Gadamer

1. E. Betti

2. J. Habermas

3. J. Derrida

UIT-LEIDING: IS DIT HET EINDE ?

Het post-modernisme